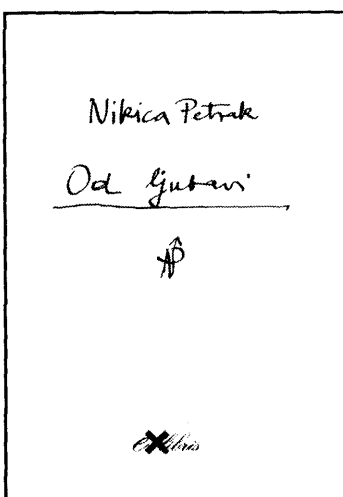

ZAOSTATCI BIVŠE SVETKOVINE

Nikica Petrak: Od ljubavi, Ex libris, Zagreb, 2004.

“Uvijek samo želja da se umre, a ipak se još održati, samo to je ljubav.” - zapisao je Kafka u svoj dnevnik. Njegov sunarodnjak, rimski građanin, trinaesti apostol Sveti Pavao možda bi se malo zamislio nad ovom rečenicom s pitanjem - Zar sam ja nešto propustio?!

Kad usporedimo ovu Kafkinu vjerojatno s mukom iscijedenu rečenicu i nadahnuće Svetog Pavla, poželimo da njih dvojica na vremenskoj

lenti zamijene mjesto. Tako bi neki među nama imali djedove koji bi bili suvremenici Svetog Pavla i kao takvi izravni dionici njegova nadahnuća - to bi se odrazilo i na nama, a Kafka bi se bio riješio ureda, udišući opojni zrak sredozemnog neba i vjerojatno ne bi bio dobio tuberkulozu. Možda bi postao kršćanin. Ovom bi nam zamjenom, čini mi se, ljubav bila nekako bliže. Ljubav o kojoj je govorio Sveti Pavao. Što nas zapravo veže s Kafkom, a što sa Svetim Pavlom - o tome bi vrijedilo razmišljati dok čitamo naslov knjige Nikice Petraka - “Od ljubavi” - u kojem se ljubav na čisto gramatičkoj razini postavlja kao uzrok ili čak počelo, to jest, kao nešto genitivno.

S Kafkom duboko suosjećamo, pogotovo kad osjetimo da za svoj život možemo reći “da se ipak održava” kao za predstavu u kojoj nedostaju ključni glumci, ovi što su prisutni nisu sigurni u tekst koji moraju izgovoriti, šaptač zaspao, redatelj ne govori naš jezik, publike nema, a ni kritičari nisu zainteresirani. Svi poznajemo te kafkijanske situacije i svi doista osjetismo želju da se predstava već jednom skinje s repertoara, a to što se ipak održava, ravno je čudu i njega Kafka ne negira u svojoj definiciji.

Nikica Petrak u jednom trenutku, ali u sasvim drugom tonu izriče misao koja bi se mogla podvesti pod tu definiciju - “Kada bi jedno od nas dvoje bilo mrtvo, / zauvijek i nepovratno, zaista mrtvo, / bilo bi onom drugom lakše živjeti na svijetu.”. Netko bi u ovoj ljubavnoj izjavi vidio onaj u prošlostoljetnim teorijama razvikani par - Eros i Thanatos - kako idu ruku pod

ruku i ukorak podržavajući i uvjetujući jedno drugo, a mi radije vidimo svu dubinu simpatije koja želi prijeći i s onustran, onkrak života i tako spojiti lice i naličje. Bez smrti život nije potpun i ona je još uvijek, (ako jest!), jedina prepreka da vječno volimo ili, Kafkinim riječima - održavamo se. Zato treba prijeći i tu (fiktivnu?) zapreku kao što inicirani mora proći iskušenje da bi, Petrakovim riječima, onom koji ostaje ili onom koji ljubi - bilo lakše živjeti na svijetu jer inače uvijek postoji sumnja da ćemo se u posljednjem času, moguće je, iznevjeriti ili ustvrditi da smo ljubili nekoga drugoga čega se Petrakov lirski subjekt izričito pribrojava u jednoj pjesmi.

Iz već navedenoga razvidno je da Petrakova stihozbirčica već na razini povoda, iako povod ponekad može biti miljama daleko od uzroka, zaslužuje pozornost. Treba napomenuti da Šihozbirčica nije pejorativ kako bi možda netko mogao pomisliti nego primjeren izraz za ljupkost kojom zrače Ex librisova izdanja čemu još pridonose crteži Vilima Svečnjaka. Rukopisom autora na kvalitetnom papiru ispisan naslov i potpis čine nam knjigu nekako prisnijom, a takvom je čini i izravno obraćanje drugom licu jednine u gotovo svim pjesmama. To drugo lice jednine u ovom je slučaju žensko. I makar pjesnik sitnim naznakama pokušava ironizirati cijeli pothvat, a uvodnom ga pjesmom koja je naslovljena kao *Post festum*, dakle prekasno, dokraja relativizira (ta je pjesma ujedno i najmlađa dok su ostale izabrane iz prethodnih Petrakovih zbirka s ciljem da oblikuju jednu novu cjelinu pa ih mi kao takve i čitamo!) - služeći se pritom rimom i poskočnim ritmom koji se kao zaostaci bivše svetkovine (jezika) još povlače u sluhu - ipak možemo reći da u glavnini pjesama uprisutnjuje, ako ništa drugo, svoj napor kojim uvijek iznova želi ispuniti onaj jaz koji danas zjapi između prvog i drugog lica jednine prijeteci svojom svegutajućom taštinom, da upotrijebimo crkvenoslavensku riječ, makar to bilo i dvoje koje “od ljubavi” idu kao jedno. No, čim se progovori, stvar se mijenja. Očekujemo razgovor, u konačnici dramu, ali ostajemo prikraćeni. Još jedna jednosmjerna ulica, konstatiramo vraćajući se, ali, kako to već stoji u gradskim i prostornim planovima, i jednosmjerne su ulice predviđene za (u)žitak stanovanja. Međutim, poželji čovjek riječ i iz drugog smjera, koja se može susresti, za razliku od jednosmjernih ulica, na mjestima prolaza i fluktuacije. Ili poželji čuti što o svemu misli sustanar, ali Druga ili Jedna, kao analogan Jednome, kojoj se govori u većini ovih stihova ostaje nam tajanstvena poput Euridike, samo što ovaj Orfej zdvaja što je ona još živa.

Ma koliko to zvučalo parodično, ako malo bolje razmislimo,

smijeh koji bi nam mogla izmamiti ta zdvojnost nije rugalački ili karnevaleskni, nego više odgovara ječi onoga smijeha, još jedva čujnog zbog proteklih stoljeća, koja odjekuje od Danteove Božanske komedije. Netko bi mogao primijetiti da to uopće i nije smijeh i da je komedija u ranom srednjovjekovlju značila nešto drugo nego u Aristofanovo, Shakespeareovo, Moliereovo, Yonescovo ili u Beckettovo doba, ali baš taj naziv dopušta nam da izostavimo književnopovijesne odrednice i da povevši se samim značenjem prepoznamo u Danteovu spjevu smijeh, ne ljudski ili ne samo ljudski jer čovjek je tek gradbeni element arhitekture kojom ječi gromoglasan, u istu dob i u jedan mah zastrašujući i zadivljujući - božanski smijeh. Ova naoko svakodnevnim jezikom izrečena pogodbeno rečenica koju smo uzeli kao svojevrsni reprezent ili čak sukus cijele Petrakove zbirke - ne može izbjeći kulturološku pozadinu tako izražene želje (molbe?). I Beatrice je bila mrtva, nepovratno i zaista, i upravo je to omogućilo njezin idealitet. Idealitet koji može sukladno tome sebi uzdići, gore, k suncu idealnog privući onoga tko ostaje dolje sričući sjenine sjene sjenu. Ono što Petrak navodi kao mogućnost jednako primjenjivu na bilo koje od dvoje ljubavnika, ima, dakle, svoju već ispisanu pozadinu, svoju arheologiju, ali nedvojbeno svjedoči i o siromaštvu našeg doba koje ne zna, ne može, ne će ići dalje od činjenice smrti. Ni mišlju ni jezikom.

Kad čitamo, već uzavršnici knjižice - “Daj mi svoj jezik, tu moju zadnju žudnju” - u pjesmi u kojoj je jezik i malen ud, što bi rekao Propovjednik, sudionik cjelova, ali i instrument govora (“Šaptom lizni mi usne tek da progovorim, evo ti dušu daj mi samo svoj jezik”) - moramo se opet sjetiti Svetog Pavla:

Kad bi sve jezike ljudske govorio, i andeoske,

a ljubavi ne bih imao,

bio bih mjed što ječi

ili cimbal što zveči.

Jeke i zveke barem ima koliko hoćeš danas. A ljubavi? Na to pitanje ne će odgovoriti Nikica Petrak - on se povlači, onako ispod žita, u svoj stan u jednosmjernoj ulici zaključujući zbirku pjesmom iz 1956. u kojoj se apostrofira starinska igra i pjesma. Ta pjesma izvučena iz spomenara samog pjesnika za ovu priliku nije kadra nositi zaključnu riječ zbirke koja na neki način govori i o tome što je ostalo od ljubavi, jer ljubav ako rado pristaje na to da je igra i pjesma, na pridjev “starinska” malko se začudi i upita - Zašto?! Zar nisam ja vječna i za sva vremena?

Božica ZOKO